

Sirküler Tarihi : 05/06/2023

Sirküler No : 2023 /72

TRANSFER FİYATLANDIRMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINDA UYGULANACAK FAİZ ORANI

1. GİRİŞ

Finansal bir varlık olarak nakit para bir değişim aracını temsil eder ve dolayısıyla bütün işlemlerin ölçülmesi ve finansal tablolara yansıtılmasında esas teşkil eder. Bu nedenle finansal tablolarının transfer fiyatlandırması yönünden muhasebesi ve denetiminde; kasa hesabı, ortaklar cari hesabı ve bu hesaplarla bağlantılı alıcılar-satıcılar, alınan-verilen avanslar, geçmiş yıl kar ve zararları gibi hesapların dönem kar zararı ve mali kara (matraha) etkilerinin tespit edilmesi ve yasal mevzuata uygunluğunun sağlanması gerekmektedir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 13’üncü maddesine göre; ‘kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.’ Aynı Kanunun 11’inci maddesinin (c) bent hükmünde de ‘kurumlar tarafından transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazançların kanunen kabul edilmeyen gider olduğu ve kurum kazancının tespitinde indirilemeyeceği’ belirtilmiştir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 13’üncü maddesinin 2’nci bendine göre ‘ilişkili kişi; kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları ifade eder. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoyu ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları ve kayın hısımları da ilişkili kişi sayılır. Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılır.’ belirtilmiştir.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yapılan düzenlemeye benzer olarak Gelir Vergisi Kanunu'nun 41'inci maddesinin 5'inci bendinde; gelir vergisi mükellefleri de ilişkili kişi ve kurumlara mal veya hizmet alım-satım işlemlerinde, kiralama işlemlerinde, ödünç para işlemlerinde, ücret, ikramiye gibi ödeme gerektiren istihdam ilişkilerinde emsallere uygunluk ilkesini dikkate almak zorundadırlar. Söz konusu yasal düzenlemeler uyarınca gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri için kasa hesabında işletmelerin günlük gereksinimi aşan ve süreklilik gösteren kasa bakiyesinin ortaklarca işletmeden çekildiği ve kullanıldığı varsayılmaktadır. Söz konusu kasa bakiyelerinin ve ayrıca ortaklardan alacak tutarlarının emsallere uygunluk ilkesi uyarınca adat yöntemiyle faiz hesabına tabi tutularak muhasebeleştirilmesi, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı eleştirisine muhatap olmamak için zorunluluk teşkil eder.

2. KASA HESABI VE ORTAKLAR CARİ HESABININ VERGİSEL YÖNDEN DENETİMİ

İktisadi amaçla kurulan bir şirketin faaliyetlerini gerçekleştirirken, kuruluş amacına uygun hareket etmesi ve karlılığı daima ön planda tutması basiretli bir iş adamı gibi davranmanın bir gereğidir. Bu nedenle, sahip olunan ekonomik kaynaklarla kendi lehine sonuçlar doğuracak şekilde, verimliliği ön planda tutarak hukuki ve ekonomik tasarruflarda bulunması gerekmektedir. Aksi bir uygulama, yani şirketin kaynaklarını kendi lehine değil de başkasının lehine (örneğin ortakları olan gerçek kişiler lehine) kullanması, iktisadi, ticari ve teknik icaplara uygun düşmeyeceği gibi ortaklar dışında kalan ancak, şirketin iktisadi faaliyetiyle ilgili üçüncü şahısların (alacaklılar, finansal kuruluşlar, devlet gibi) haklarına da zarar verebilir.

Muhasebe kayıtlarına göre kasa hesabının bakiyesi, işletmenin günlük ihtiyacının üzerinde bir tutarda ise ve bu durum süreklilik arz ediyorsa bunun nedeni ayrıntılı bir biçimde araştırılmalıdır. Örneğin; kayıtlara göre kasa hesabı bakiyesinin 500.000 TL olması gerekirken yapılan sayımda kasada 50.000 TL gibi bir nakit tespit edilirse aradaki 450.000 TL'lik farkın ticari açıdan bir izahının yapılabilmesi zordur. Uygulamada özellikle birçok işletmenin kasa hesabının günlük olağan ihtiyaçlarının üzerinde olduğu görülmektedir. Buradaki ağırlıklı yaklaşım; kasada fiilen yer almayan meblağın işletme sahipleri tarafından işletmeden çekildiği ve kendi şahsi ihtiyaçları için kullandıkları şeklinde olacaktır.

İşletmelerin önemli tutarlarda ortaklardan alacaklı olması veya kasa hesabında normalin üzerinde yüksek tutarda bakiyeler görülmesinin çeşitli nedenleri olabilmektedir. Bunlar

İşle ilgisi olduğu halde belgesi temin edilemeyen ya da belgesiz yapılan harcamalar,

- Bordrolarda kayıtlı ücretlerin dışında yapılan ödemeler,
- Şirket ortaklarının şahsi harcamalarının, eş/çocuklarının ve yakınlarının giderlerinin şirket tarafından karşılanıyor olması,
- Yurt içinde mal ve hizmet satışından oluşan alacaklardan yapılamayan bir kısım tahsilatların yapılmış gibi gösterilmesi,
- Kambiyo mevzuatı gereğince yurtdışında bırakılan ya da kalan tutarın tahsilinin gecikmesi veya imkânsız hale gelmesi vb. nedenlerle dövizlerin değerlendirilmesi sonucu oluşan kur farkları gibi fiktif gelir oluşumundan kurtulmak için bu bedellerin tahsil edilmiş gibi gösterilmesidir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 358'inci maddesine göre, Anonim Şirket pay sahipleri, sermaye (iştirak) taahhüdünden doğan vadesi gelmiş borçlarını ifa etmedikçe ve şirketin serbest yedek akçelerle birlikte kârı geçmiş yıl zararlarını karşılayacak düzeyde olmadıkça şirkete borçlanamaz. Aynı kanunun 644'üncü maddesine göre, Limited Şirket ortaklarına da bu hüküm uygulanacaktır. Aynı Kanun'un 393 ve 395'inci maddelerine göre, pay sahibi olmayan yönetim kurulu üyeleri ile yönetim kurulu üyelerinin pay sahibi olmayan yakınları (alt ve üst soyu, eşi, üçüncü derece dâhil üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları) şirkete nakit borçlanamaz.

Maliye Bakanlığı öteden beri borç verme işleminin finansman temini hizmeti kapsamında değerlendirdiği için ortaklara kullandırılan tutar üzerinden adet yöntemi ile faiz hesaplanması ve gelir yazılması gerekliliğinin altını çizmektedir. Bu işlem için kullanılacak faiz oranı, şirket kredi kullanıyorsa kullandığı kredinin faiz oranı, kullanmıyor ise merkez bankası reeskont faiz oranı üzerinden olmalıdır. Bu oran, şirketin ortağa verdiği parayı bir bankada mevduata veya devlet tahvili, hazine bonosuna yatırdığında elde edeceği gelirin faiz oranından az olmamalıdır.

Mükellefler, ileride cezalı tarhiyatlara muhatap olmamaları için kasa fazlalığına ve ortaklardan olan alacaklarına önce adet yöntemine göre faiz hesaplamalı ardından da %18 KDV'li hizmet faturası düzenlemelidirler. Diğer taraftan yeni TTK'da borçlanma yasağına aykırı davranan ortakların, 300 günden az olmamak üzere adli para cezasıyla cezalandırılmaları

hüküm altına alınmıştır. Ayrıca yukarıda belirtilen durumlara ek olarak ilgililer; faiz tutarı üzerinden fatura düzenlenmemesi nedeniyle kesilmeyen fatura bedelinin %10'u üzerinden kesilen özel usulsüzlük cezası ile karşılaşabilecektir. Son olarak da vergi inceleme elemanının yorumuna bağlı olarak, ortaklara verilen paralar için “örtülü kar dağıtımı” iddiasından yola çıkılarak cezalı gelir vergisi (stopaj) tarhiyatına VUK’nun 30/4. maddesi uyarınca cezalı tarhiyatla muhatap kalabilmesi mümkündür.

3. ADAT YÖNTEMİYLE FAİZ HESAPLANMASI

Adat deyimi faiz hesaplamasında kullanılan bir ifadedir. Finansal literatürde “gün x kredi tutarı” şeklinde açıklanmaktadır. Vergisel açıdan yapılacak adat yöntemiyle faiz hesabında buradaki kredi tutarı; kasa hesabı açısından ticari hayatın gerekleri, işletme olağan nakit çıkışları üzerinde olduğu ve işletmenin gelir hanesine girmeyen bir şekilde, işletme kayıtları dışında değerlendirildiği kabul edilen tutardır. Ancak dikkat edilecek husus, kasa hesabı bakiyesinin tamamı faiz hesabında dikkate alınmayacak, normal olarak kabul edilebilecek azami kasa tutarı (azami bakiye) tespit edilecek ve bu tutarın üzerinde kalan bakiyeler faiz hesabında dikkat alınacaktır. Tespit edilen azami para tutarının üzerinde kalan tutarlar faiz hesaplamasında bilinen “Faiz = (Anapara x Gün x Faiz Oranı) / 36500” formülü uygulanmaktadır. Formül kasa adat yöntemine uyarlandığında ise, “Adat Faizi = (Fiktif Tutar x Gün x Faiz Oranı) / 36500” şeklinde yazılacaktır.

3.1. Faiz Hesabında Kullanılan Oran

Şirketten çekilen paralara uygulanacak faiz oranı konusunda, belirli bir oran bulunmamaktadır. Mevzuatta açık bir oran bulunmamakta ve bu boşluk yargı ile idare kararları ile doldurulmaktadır. Adat yöntemiyle faiz hesabında öncelikle işletme, kredi kullanmış ise bu krediye uygulanan faiz oranının esas alınması gerekir. İç emsal bulunması halinde dış emsale bakılmaz. İç emsal bulunmaması halinde dış emsale bakılması gerekmekte olup, finansman hizmetinde bu emsalin en doğru tespit edilebileceği göstergeler TCMB faiz oranlarıdır. TCMB faiz oranları; reeskont faiz oranı, avans faiz oranı, ticari krediler ortalama faiz oranı gibi oranlardır. Kredi kullanılmamış ise hangi oranın kullanılması gerektiği konusu ise yargı ile idare kararları arasında farklılık bulunmaktadır. ___ muhtelif uyuşmazlıklarda adat yöntemiyle faiz hesabında kullanılacak olan faiz oranı olarak hangi oranın esas alınması gerektiğine dair aşağıda yer alan kararları bulunmaktadır.

“ Matrah farkının hesaplanmasında paraların şirketten çekildiği ve daha sonra şirkete yatırıldığı tarihler arasındaki süre için o tarihler arasında Merkez Bankası tarafından uygulanmış olan reeskont faiz oranının esas alınması gerekmektedir.”

“...davacı şirketin defter kayıtlarında ortaklardan alacaklar hesabına kaydedilen para miktarının adetlendirilmesi sonucu bulunan borçlu adet bakiyesinin Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’na kısa vadeli avans işlemlerine uygulanan ortalama faiz oranının uygulanması sonucu hesaplanan matrah farkı üzerinden yapılan tarhiyat yasaya aykırılık bulunmamaktadır.”

Yukarıda yer alan yargı kararlarına bakıldığında, faiz oranı olarak T.C. Merkez Bankası reeskont işlemlerinde uygulanan ıskonto faiz oranı veya T.C. Merkez Bankası avans işlemlerinde uygulanan reeskont faiz oranının esas alınması gerektiği yönünde farklı kararlar bulunduğu görülmektedir.

Uygulanacak oran konusunda vergi incelemelerinde genellikle T.C. Merkez Bankası’nın kısa vadeli avans işlemlerine uyguladığı faiz oranı adet yöntemiyle faiz hesabında kullanılmaktaydı. Vergi incelemelerinde standardizasyonu sağlamak için kurulan Vergi Denetim Kurulu Danışma Komisyonu tarafından alınan 20.12.2021 tarih 2021/DK- 1/ karara göre; ‘transfer fiyatlandırması incelemelerinde mükelleflerin ortaklarına veya ilişkili kişilerine para kullandığı durumlarda faiz oranının tespitinde iç emsal; iç emsal yoksa Türkiye Cumhuriyet Merkez bankası (TCMB) tarafından ilan edilen Bankalarca açılan ticari kredilere uygulanan ağırlıklı ortalama faiz oranının, EUR/USD/TL cinsi döviz dışındaki borçlanmalarda bankalardan alınan faiz oranı bilgilerinin kullanılması’ gerekmektedir.